MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
CIVILINIO PROCESO TEISĖS KATEDRA

MINDAUGAS LAPINSKAS

GRUPĖS IEŠKINIAI: GRUPĖ IR JOS ATSTOVAVIMAS

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas:
Lekt. Egidijus Krivka

Konsultantas:
Doc. Stasys Vėlyvis

VILNIUS, 2004

ĮVADAS

Darbo aktualumas:

2002 m. Lietuvoje buvo žengtas dar vienas teisinės reformos žingsnis: priimtas Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (toliau – CPK), į mūsų šalies teisinę sistemą įnešęs pažangių naujovių. Tarp jų paminėtinas grupės ieškinio institutas. CPK 49 str. 5 dalyje įtvirtinta nuostata, kad „viešajam interesui apginti gali būti pareiškiamas grupės ieškinys“[1]. Ši teisės norma nurodo dar vieną būdą kaip gali būti realizuojama konstitucinė teisė, įtvirtinta Lietuvos Respublikos konstitucijos 30 straipsnyje – teisė į pažeistų interesų gynimą teisme. Tačiau nuo CPK įsigaliojimo 2003 m. sausio 1 d. teismų praktikoje nė karto nebuvo pasinaudota šia teismine savo teisių gynimo priemone. Tai galėjo nulemti ir tai, kad nei minėta CPK straipsnio nuostata, nei kurie nors kiti teisės aktai nenurodo kriterijų, pagal kuriuos būtų galima atskirti, kada galima pareikšti grupės ieškinį, o kada tik paprastą ieškinį viešajam interesui apginti, Lietuvos Respublikos teisės aktuose nėra teisės normų, reglamentuojančių grupės ieškinio priėmimo ar nagrinėjimo klausimus, neaišku nei kas, nei kokia tvarka gali pareikšti tokį ieškinį, o kai kurie CPK straipsniai savo nuostatomis apskritai užkerta kelią pasinaudoti šia teismine savo interesų gynybos priemone.[2]

Ieškiniai, kuriais ginami tiek vieši tiek privatūs tam tikros konkrečios asmenų grupės interesai, nėra naujas dalykas Jungtinių Amerikos Valstijų bei kitų pasaulio valstybių civiliniuose procesuose. Jungtinėse Amerikoje Valstijose, Kanadoje, Australijoje, Naujojoje Zelandijoje jie vadinami *Class action*. Kontinentinės Europos valstybėse grupės interesų gynimui taikomas savotiškas Class Action atitikmuo *asociacijų ieškinys – Verbandsklage* (vok.), *Иск ассоциаций* (rus.). Kai kurie teisės teoretikai tvirtina, kad grupės ieškiniai Europoje apskritai neegzistuoja. Tą nulemia pati grupės ieškinio sąvoka, kuri įvairiose šalyse yra skirtinga. Kokia ji Lietuvoje nėra aišku, nes Lietuvoje trūksta ne tik tik teisės aktų dėl grupės ieškinio, bet ir teisinės literatūros apie jį. Grupės ieškinį daugiausia nagrinėja JAV, Jungtinės Karalystės, Vokietijos ir Rusijos teisininkai. Lietuvoje mokslinius darbus šiuo klausimu darbo autoriaus turimomis žiniomis publikuoja tik vienas teisininkas. Todėl pagrįstai galima teigti, kad ši tema Lietuvoje yra labai mažai ištyrinėta, o tai, kad neseniai

[1] Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas, patvirtintas 2002 m. vasario 28 d. įstatymu Nr. IX – 743 // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36.

[2] Plačiau apie tai: Krivka E. Grupės ieškinio problemos Lietuvos civilinio proceso teisėje//Jurisprudencija. 2004, t. 52(44), P.156-157

pasirodžiusiame CPK komentare komentuojant 49 str. iš vis nekalbama apie grupės ieškinį, rodo geresnio šio teisės instituto pažinimo būtinumą, poreikį ištyrinėti kaip suvokiamas ir pareiškiamas šis teisės institutas šalyse, kur jis naudojamas jau daugybę metų, kokie būtini grupės ieškinio elementai, kaip suvokiama šiame teisės institute suvokiama grupė, kas yra grupiniai interesai, kokie reikalavimai keliami grupės atstovavimui ir kt.

Lietuvoje kol kas neturime nei įstatymo, nei teismų praktikos, konkretizuojančios grupės ieškinio sąvoką. Tad, aiškinant grupės ieškinio sąvoką šiame magistriniame darbe bus remiamasis kelių valstybių teisės teorijoje naudojamais apibrėžimais. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad grupės ieškinys yra labiausiai paplitęs ir giliausias tradicijas turi Jungtinėse Amerikos Valstijose, pagrindas grupės ieškinio sąvokos aiškinimui yra amerikietiška grupės ieškinio formuluotė, įtvirtinta „Taisyklėje nr. 23“ („*FEDERAL RULE 23. CLASS ACTIONS*“).

Darbo objektas:

Grupės ieškinys kaip teisės institutas, grupiniai interesai, grupė ir jos atstovavimas šiame teisės institute.

Darbo dalykas:

Žinių apie grupės ieškinį, grupės sąvoką ir atstovavimą jame, visuma.

Tyrimo metodai:

Šiame darbe tyrimui atlikti naudojami teoriniai ir empiriniai tyrimo metodai.

Teoriniai metodai: Lyginamasis istorinis metodas – šio metodo pagalba siekiama ištirti grupės ieškinio atsiradimą ir raidą įvairiose šalyse. Sisteminės analizės metodas padeda atskleisti grupės ieškinio esmę, požymius bei ypatumus.

Empiriniai metodai: Dokumentų analizės metodas – remiantis šiuo metodu, bus atliekama teisinių dokumentų analizė, analizuojami kodeksai, įstatymai, kiti teisės aktai, straipsniai, vadovėliai, disertacijos bei kiti leidiniai.

Darbo tikslas:

Atskleisti grupės ieškinio kaip teisės instituto esmę, palyginti įvairiose šalyse naudojamas grupės ieškinio sąvokas, nustatyti, kaip šiame teisės institute suvokiama grupė, kas yra grupiniai interesai, koks galimas grupės atstovavimas.

Šaltiniai:

Rašant šį darbą naudota norminė literatūra: Lietuvos Respublikos konstitucija, Civilinio proceso ir civilinis kodeksai, kiti įstatymai.

Visgi, didžiąją tyrimo šaltinių dalį sudaro užsienio šalių teisininkų darbai. Šia tema daugiausia rašę JAV, Jungtinės Karalystės, Vokietijos ir Rusijos teisininkai, tarp kurių paminėtini: Mauro Cappelletti, J. A. Jolowicz, Samuel Estreicher, Harald Koch, J. Basedow, K.J. Hopt, H. Kötz, D. Baetge, Ch. Greiner, Ch. Schlurmann, G. Obolonin ir kt.

Darbo struktūra:

Darbą sudaro įvadas, trys skyriai, išvados, panaudotos literatūros sąrašas bei santrauka lietuvių ir vokiečių kalbomis. Pirmame skyriuje aptariama grupės ieškinio sąvoka, trumpai apžvelgima grupės ieškinio istorinė raida, aptariamos išskirtinės jo funkcijos, nurodomos sritys, kuriose, galima jį naudoti. Antrame skyriuje nagrinėjama grupė, grupiniai interesai. Trečiajame skyriuje analizuojami grupės atstovavimo aspektai.

I. GRUPĖS IEŠKINIO SAMPRATA, RAIDA IR FUNKCIJOS

1.1 GRUPĖS IEŠKINIO SAMPRATA

Kaip paminėta šio darbo įvade, LR CPK 49 str. 5 dalyje įtvirtinto grupės ieškinio samprata nei šiame kodekse, nei kituose Lietuvos Respublikos teisės aktuose nėra apibrėžiama. Atkreipiant dėmesį į kitose šalyse naudojamas grupės ieškinio sampratas, galima pastebėti, kad grupės ieškinys apibrėžiamas kaip „asmenų grupės nario teisė pareikšti ieškinį be išankstinio jų sutikimo“. JAV tikruoju grupės ieškiniu laikomas ieškinys, pareikštas grupės atstovo be specialaus grupės narių leidimo, kai sprendimas dėl šio ieškinio sukelia teisines pasekmes visiems grupės nariams“. Kanados Kvebeko civilinio proceso kodekso 999 (d) straipsnyje įtvirtinta nuostata, kad „Grupės ieškinys reiškia procesą, kai vienas narys pareiškia ieškinį kitų narių vardu neturėdamas tam įgaliojimo“

Todėl apibendrintai galima teigti, kad grupės ieškinys – ieškinys, kurį pareiškia grupei atstovaujantis ieškovas, gindamas teises ir interesus, kurie priklauso asmenų grupei, kai teismo sprendimas turės teisinę galią grupei kaip nedalomai visumai. Teismo sprendimo *res judicata* galia išplečiama visai grupei.

Atsižvelgiant į šį aspektą, pastebėtina, kad grupės ieškiniais nėra laikomi tokie ieškiniai, kuriuose teismo sprendimo *res judicata* galia susieja tik tuos asmenis, kurie specialiai pritarė jų įtraukimui į grupę ar specialiai įgaliojo asociaciją atstovauti jų interesams teisme pasirašydami atskirą dokumentą. Todėl grupės ieškiniais nėra laikomi nei iki 1966 m. JAV Federacinių civilinio proceso taisyklių pakeitimo egzistavęs tariamasis grupės ieškinys (plačiau apie jį tolimesniuose skyriuose), nei Prancūzijos bendras kelių ieškovų pareikštas ieškinys.[3]

Grupės ieškinį taipogi galima apibrėžti ir kaip ieškinį dėl didelės asmenų grupės, kurios asmeninė sudėtis iškeliant bylą nėra žinoma, interesų gynimo. Pagal tai, ar grupės proceso metu yra siekiama konkrečiai apibrėžti grupės sudėtį, grupės ieškiniai skirstomi į apibrėžtos ir neapibrėžtos grupės ieškinius.

Kaip jau paminėta įvade, dalis mokslininkų laikosi požiūrio, kad grupės ieškiniai Europoje neegzistuoja, nes, anot jų, grupės ieškiniais vadintini tik tokie ieškiniai, kuriuose

[3] Krivka E. Grupės ieškinio problemos Lietuvos civilinio proceso teisėje//Jurisprudencija. 2004, t. 52(44), P.152.

reikalavimus reiškia grupės nariai. Todėl ieškiniai, pareikšti valstybės pareigūnų ar asociacijų, į šią kategoriją nepatenka.

Tačiau, kaip pastebi Egidijus Krivka, grupės ieškinio esmę atspindi ne grupei atstovaujančio ieškovo tipas ar naudos gavėjai, bet grupės ieškinio tikslas – ginti tam tikros grupės teises ir teisėtus interesus. Atsižvelgiant į tai, daugelyje Europos valstybių naudojamas asociacijų ieškinys turėtų būti laikomas grupės ieškiniu.[4]

Iš rusų teisės teoretiko Glebo Abolonino pateikiamo grupės ieškinio apibrėžimo matyti, kad jis irgi palaiko aukščiau išdėstytą nuomonę, nes grupės ieškiniu jis laiko „teismui pateikiamą procesinį didelės grupės nario, kompetetingos valstybės institucijos, įstatymo įgalioto juridinio ar fizinio asmens reikalavimą priimti teismo sprendimą civilinėje byloje didelės grupės narių atžvilgiu“[5]

Prie grupės ieškinių reikėtų priskirti įvairaus pobūdžio ieškinius dėl grupės teisių gynimo, nepriklausomai nuo:

- Grupės atstovo (*parens patriae*, asociacijos, *actio popularis*, grupei atstovaujančio ieškovo ieškinys),
- Teisminės gynybos priemonių (draudimas, pripažinimas, žalos atlyginimas);
- Ginamos teisės ar intereso prigimties (privačios teisės ar viešieji interesai).

Savaime suprantama, įmanomos ir kitokios grupės ieškinių klasifikacijos. Tas pats pasakytina ir apie patį grupės ieškinio pavadinimą: daug kur šis teisės institutas dažnai dar vadinamas ir kolektyviniu ieškiniu: Prancūzijoje ir Kanadoje (pranc. *action collective* ar *recours collectif*), Ispanijoje ir Lotynų Amerikoje (ispan. *accion colectiva* ar *amparo colectivo*), Portugalijoje, Brazilijoje (port. *aeco coletiva*) ir Italijoje (ital. *azione collettiva*).[6]

1.2 GRUPĖS IEŠKINIO ATSIRADIMAS IR RAIDA

[4] Ten pat.
[5] Аболонин Г. О. Групповые иски . Москва: Норма, 2001. Ст.13.
[6] Krivka E. Grupės ieškinio problemos Lietuvos civilinio proceso teisėje//Jurisprudencija. 2004, t. 52(44), P.153

Nors grupės ieškinys labiausiai įsitvirtinęs JAV teisėje, visgi, jis nėra amerikiečių išradimas ar pasaulinės globalizacijos produktas. Grupės ieškinio užuomazgų galima rasti jau senosiose islamo religinėse teisės sistemose, kodifikuotose tik XIX amžiaus pabaigoje. Jose randama kazuistinių normų, reguliuojančių grupės interesų gynimą, pavyzdžiui, kilus ginčui tarp dviejų kaimų dėl vandens šaltinio naudojimo, pas teisėją nebūtinai turi eiti visas kaimas, o užtenka tik kaimo atstovų, kurie užtikrintų kaimo interesų atstovavimą[7]. Šioje kazuistinėje normoje atsispindi būdingi grupės ieškinio bruožai: 1) didelė suinteresuotų asmenų grupė, 2) vienarūšis grupės interesas, būdingas visai grupei asmenų - tiek vieno kaimo žmonės, tiek kito kaimo žmonės siekia vieno tikslo - naudotis vandens telkiniu. Kadangi kaimo žmonių skaičius yra didelis, o atėję į teismą jie pasakytų tą patį, ką ir vienas atstovas, nėra jokio tikslo apklausinėti kiekvieną kaimo gyventoją. Tokios grupės interesų gynimui pakanka vieno kompetentingo atstovo, galinčio tinkamai atstovauti visą grupė ir kvalifikuotai paaiškinti susidariusią situaciją. Šios normos atsiradimą įtakojo ir tai, kad sprendžiant problemą grupės vardu, buvo išvengiama pavienių ginčų, kurie tik gaišintų laiką ir galėtų privesti prie skirtingų to paties ginčo sprendimų, jei šalis nekvalifikuotai išdėstytų bylai reikšmingas aplinkybes.

Pirmas dokumentuose atsispindėjęs grupės ieškinio pavyzdys yra XVII amžiaus Anglijos teismo sprendimas. 1681 metais vieno Anglijos manoro (feodalinė tėvonija) savininkas ginčijosi su žemės nuomininkais dėl teisės veisti ir medžioti triušius. Manoro savininkas nusprendė nuomininkų žemėje veisti ir medžioti triušius, tuo pačiu metu drausdamas tai daryti nuomininkams. Iš pradžių teisminis procesas buvo vykdomas su kiekvienu nuomininku atskirai, tačiau buvo pastebėta, kad visų nuomininkų interesai yra identiški, kad jie nori apginti savo, kaip nuomininkų teises į išsinuomotą sklypą. Teismas visų pirma nusprendė, kad nėra prasmės eiti visai bendruomenei, o užtenka tik vieno atstovo[8], o tokio proceso metu priimtas sprendimas bus privalomas visiems, nuomininkams, nes visų jų teisinė padėtis yra identiška - *"The right of one was the right of all"*[9] . Taigi šiuo teismo sprendimu buvo suformuluotas vienas iš pirmųjų precedentų grupinių interesų gynimui, kuris neprarado savo reikšmės ir cituojamas iki šiol.

[7] Kötz H., Hamburger A. Klagen Privater in Öfentlichen Interesse. Frankfurt am Main, 1975, S. 115
[8] Ten pat. S. 115-117
[9] ten pat.

Grupės ieškinio taikymas Anglijoje buvo gana komplikuotas, nes pagal šios šalies teisingumo teismo taisykles sprendimą buvo galima priimti tik tokiu atveju, kai visi grupės nariai buvo išaiškinti ir prisijungę prie ieškinio[10]. Tokia sąlyga buvo logiška, nes tokiu būdu identifikuojama ginčo šalis, tačiau grupės narių paieška trunka ilgai, sprendimo priėmimo operatyvumas automatiškai mažėja. Be to nebuvo numatyta išėjimo iš pradėto proceso galimybė.

Taigi, grupės ieškinys susiformavo Anglijoje. Čia jis buvo ir tebėra vadinamas "*Representative action*" – atstovo ieškinys. Nepaisant kitokio pavadinimo, esminiai *Representative action* principai atitinka pagrindinius Class Action principus.

Grupės ieškinio institutas (Representative Action) Anglijoje nebuvo labai paplitęs, ir didelės reikšmės neišsikovojo. Sparčiau grupės ieškinio institutas vystėsi Jungtinėse Amerikos valstijose.

Sėkminga Anglijos vykdytos kolonijinė politika nulėmė tai, kad daugelis pasaulio valstybių atsidūrė Anglijos įtakos sferoje. Australija, Kanada, Naujoji Zelandija, Indija, Jungtinės Amerikos Valstijos praktiškai nukopijavo Anglijos teisės sistemą. Teisės sistema buvo perimta su visais institutais, tame tarpe ir su grupės ieškiniu. Kaip ir Anglijoje, Jungtinėse Amerikos Valstijose grupės ieškinio institutas iš pradžių buvo realizuojamas tik teisingumo teismuose. Tačiau neišvengiamai Jungtinės Amerikos Valstijos vystėsi sava linkme ir grupės ieškinio institutas tvirtai įleido šaknis smarkiai besivystančios valstybės teisės sistemoje.[11]

1938 metais Jungtinių Amerikos Valstijų kongresas priėmė Federalines civilinio proceso taisykles. Šiose taisyklėse 23 numeriu buvo pažymėta taisyklė reguliuojanti grupės ieškinį („The Rule 23"). Taip grupės ieškinio institutas buvo pirmą kartą apibrėžtas norminiame teisės akte. Tai labai palengvino ir supaprastino grupės ieškinio instituto taikymą, juolab, kad teisė taikyti grupės ieškinio institutą buvo suteikta ne tik teisingumo, bet ir bendrosios kompetencijos teismams. Nuo šio laiko sąvoka „Rule 23" ir „Class action" yra vartojami kaip sinonimai.

Minėta taisyklė buvo suformuluota taip, jog galima skirti tris grupės ieškinio rūšis:

a) *tikrieji grupės ieškiniai (true class action)* - tai tokie grupės ieškiniai, kuriuose pažeistos identiškos grupės narių teisės ir teisiniai interesai;

[10] Аболонин Г. О. Груповые иски. Москва:Норма, 2001. Ст. 109.
[11] Ten pat, Ст. 110

b) *maišyti grupės ieškiniai (hybrid class action)* - tai tokie grupės ieškiniai, kurių reikalavimo pagrindas ir dalykas yra vienodi, tačiau skiriasi grupės asmenų nukentėjimo laipsnis. Vienų grupės narių patirta žala ir nuostoliai skiriasi nuo kitų narių patirtos žalos ir nuostolių dydžio;

c) *tariamieji grupės ieškiniai (spurious class action)* - tai tokie grupės ieškiniai, kurie liečia bendrus teisės klausimus, arba ieškinys padeda išspręsti bendras teisines problemas, kurios buvo pagrindas grupės ieškiniui atsirasti;

Svarbu pastebėti, kad grupės ieškinį reglamentuojanti taisyklė Nr. 23, nuo pat jos įtvirtinimo 1938 metais, iš esmės nepakito. Nors buvo kelios grupės ieškinio pataisos (1966, 1976, ir 1995 metais), tačiau pagrindinai grupės ieškinio principai, įtvirtinti ketvirtajame dešimtmetyje, galioja ir taikomi iki šiol. Reikšmingiausia iš pataisų yra 1966 metais įvesta pataisa, kurios tikslas buvo atsižvelgiant į susiformavusią teismų praktiką sukonkretinti ir modernizuoti grupės ieškinio institutą. Šio pakeitimo padarinys yra tai, kad taisyklė Nr. 23 buvo išskaidyta, įvedant naują taisyklę Nr. 23.1., kuri konkretizavo grupės ieškinio taikymą, bei buvo panaikintas grupės ieškinio skirstymas į idealius, maišytus ir ginčytinus grupės ieškinius. [12]

Taigi šiandien grupės ieškinio institutas Jungtinėse Amerikos valstijose vadinamas „1966 metų redakcijos taisyklė Nr. 23“. Būtent šis institutas yra visame pasaulyje pripažįstamas ir nagrinėjamas kaip grupės ieškinys. Taigi šiandien naudojant sąvokas „Grupės ieškinys“, „Class Action“, „Gruppenkalge“, turima omenyje būtent 1966 metų redakcijos taisyklė Nr. 23 „Class Action“. Todėl preziumuojama, jog šį institutą ir turėjo omenyje Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso rengėjai, formuluodami Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 49 straipsnio 5 dalį. Šis institutas kaip tik ir yra šio magistrinio darbo nagrinėjimo dalykas.

Beje svarbu pastebėti, kad Jungtinėse Amerikos Valstijose grupės ieškinio taikymą stipriai palengvina ir išpopuliarina didelis Interneto paplitimas. Grupės nariai suieškomi, ar susiranda vieni kitus, bei registruojasi būtent Interneto pagalba.

1.3 IŠSKIRTINĖS GRUPĖS IEŠKINIO FUNKCIJOS

[12] Greiner Ch. Die Class Action im amerikanischem Recht und deutscher Ordre Public. Frankfurt am Main: Peter Lang, 1997. S. 55

Grupės ieškinio paplitimą lemia ir išskirtinės jo funkcijos, kurių neturi paprastas ieškinys pažeistoms teisėms ir interesams ginti. Išskirtinė grupės ieškinio savybė yra ta, kad šiame procese arba ieškovų arba atsakovų pusėje yra dar ir didelė grupė asmenų, taigi ir sprendimas priimamas daug didesnio asmenų rato atžvilgiu, tuo tarpu kai paprasto ieškinio atveju sprendimas *res judicata* galią įgyja tik proceso šalims. Vokiečių teisės teoretikas Christoph Greiner įvardina keturias išskirtines grupės ieškinio funkcijas[13]:

- *Proceso ekonomijos* (Verfahrensökonomie)*;*
- *Veiksmingo teisių gynimo* (Effektiver Rechtschutz)*;*
- *Teisės taikymo vienodumo užtikrinimo* (Rechtssicherheit)*;*
- *Atgrasymo efektas* (Abschreckungseffekt)*;*

Proceso ekonomija yra esminė grupės ieškinio savybė. Proceso ekonomija suprantama kaip teismo darbuotojų, teisėjų ir net advokatų darbo ir pastangų sutaupymą. Nors jokiame grupės ieškinio apibrėžime ekonomiškumo sąvoka nevartojama, nenuorodoma, kad grupės ieškinio tikslas yra proceso ekonomiškumas, tačiau jau vien tai, kad sprendimas priimamas didelės grupės atžvilgiu liudija, jog išvengiama daugybės atskirų procesų.. Pradedant naują atskirą teisminį procesą, teismo darbuotojams, teisėjams visada reikia laiko išanalizuoti ieškinio esmę ir pasirengti bylos nagrinėjimui. Grupės nariams pareiškus atskirus ieškinius, ieškiniai keliauja pas atskirus teisėjus, ir užuot vienam teisėjui gilinusis į bylos esmę, tą atlieka daug teisėjų, atitinkamai jie negali nagrinėti kitų bylų ir taip vilkinasi bylų nagrinėjimas teisme. Tuo tarpu pareiškus vieną grupės ieškinį visos grupės narių apsaugai, į bylos esmę gilinasi tik vienas teisėjas, šaukimai siunčiami tik ieškinį pareiškusiems ieškovams (grupės atstovams) ir atstovų advokatams – susitaupo teismo darbuotojų laikas ir per tą patį laiką gali būti išnagrinėjama daug daugiau bylų. Beje proceso ekonomija neatsiejama nuo finansinės ekonomijos.. Nagrinėjant daug vienodų bylų patiriamos didžiulės išlaidos. Pradedant tuo, kad reikia siuntinėti šaukimus proceso šalims, baigiant tuo, kad reikia mokėti darbo užmokesčius teismo darbuotojams ir teisėjams. Taigi grupės ieškinio instituto taikymas net padeda taupyti lėšas.

Veiksmingas teisių gynimas. Principą „mūsų daug ir mes stiprūs“, galima taikyti ir teisėje. Tarkim, daug pavienių asmenų nukenčia nuo didelės įmonės. Tai gali būti smulkūs akcininkai, smulkūs vartotojai. Dažnai jie negali veiksmingai ginti savo interesų, nes atskirai

[13] Ten pat, S 40–45 .

kiekvieno jų patirta žala vertinama gana maža pinigų suma. Pats nukentėjusysis negali veiksmingai kautis prieš kvalifikuotus, gerai apmokamus didelės įmonės advokatus, o jam pačiam kvalifikuoto advokatą paslaugų įkainiai gali būti neįkandami. Taigi, pavieniams ieškovams pasiekti pažeistų teisių atstatymo yra per brangu, o byloje dalyvauti be advokato - rizikinga. Darytina išvada, kad nesmarkiai finansiškai nukentėjęs asmuo negali veiksmingai ginti savo teisių. Tuo tarpu visai kitokia situacija susiklosto pareiškiant grupės ieškinį, nes apjungti į vieną organizuotą grupę smulkūs kreditoriai įgyja visai kitas galimybes. Štai byloje *Eisen v. Carliste & Jaquelin*[14] įmonė buvo kaltinama vartotojų teisių pažeidimais. Grupė asmenų susidėjo iš 300000 asmenų, kurių patirta žala vidutiniškai kiekvienam grupės nariui sudarė vos po du dolerius. Tačiau esant bendram reikalavimui 600000 Jungtinių Amerikos valstijų dolerių, pasamdyti kvalifikuotą advokatą nesudarė jokių sunkumų ir nustačius honorarą 15 % nuo išloštos sumos, byla buvo laimėta, didelio asmenų rato interesai buvo veiksmingai apginti. Interesų gynimo efektyvumas pasireiškė tuo, kad byla buvo vedama per kvalifikuotą advokatą, sprendimas 300000 asmenų atžvilgiu buvo priimtas vos vieno teisminio proceso metu. Taip pat didelę reikšmę turi ir psichologinis momentas, kad buvo užkirstas kelias smulkių vartotojų teisių pažeidimui, tai savo ruožtu didina asmenų pasitikėjimą teisingumo sistema, skatina laikytis įstatymų reikalavimų. Būtina pastebėti tai, kad nors ir grupės narių yra 300000, tačiau tai visai nereiškia, kad neesant grupės ieškinio instituto būtų pareiškiama 300000 nekvalifikuotų ieškinių. Daugelis asmenų iš viso atsisakytų minties kreiptis į teismą, tokių būdu jų teisės būtų ir toliau pažeidžiamos, o tai savo ruožtu mažintų pasitikėjimą teisine valstybe, nesugebančia apginti savo piliečių. Kaip, kalbėdamas apie valstybės pareigas savo piliečiams, pastebėjo amerikiečių teisės mokslų profesorius Benjamin Kaplan: „pasirūpinti net ir mažiausiu teisinių santykių dalyviu yra istorinė užduotis“[15], o teisinė priemonė - grupės ieškinys - tokią užduotį kuo puikiausiai įvykdo.

Teisės taikymo vienodumo užtikrinimo funkcija. Šios funkcijos esmė yra tai, kad užtikrinti vienodą teismų praktiką. Esant dideliam kiekiui atskirų bylų, jas nagrinėja įvairių kvalifikacijų teisėjai, ne kiekvienas pavienis ieškovas (arba atsakovas) sugeba užsitikrinti tinkamą gynybą, o priešinga pusė dažniausiai atsakovas jau įgudęs gintis nuo daugybės

[14] Ten pat.
[15] Ten pat; S.42

vienodų bylų gali daug efektyviau apginti savo teises. Taigi net ir identiškose bylose gali susiformuluoti skirtinga praktika, gali būti priimami net ir visiškai priešingi sprendimai. Tokie prieštaravimai apsunkina teisės taikymą. Tuo tarpu sprendžiant bylą grupės ieškinio pagalba, garantuotai priimamas vienas sprendimas, išvengiama prieštaraujančių sprendimų. Priimant sprendimą pagal grupės ieškinį yra didesnė tikimybė kad jis bus išnagrinėtas daug visapusiškiau ir teisingiau, nes esant dideliam reikalavimui, tiek teisėjas tiek šalys daug labiau rūpinasi visų aplinkybių išaiškinimu. Didelį asmenų ratą liečianti byla visada yra labiau matoma viešumoje (spauda, televizija ir pan.), tai mažina galimybę pasinaudoti korumpuotais pareigūnais.

Atgrasymo efektas. Grupės ieškinys visada susijęs ne tik su dideliu piniginiu reikalavimu, tačiau ir su neišvengiamu viešumu. Bendrovė yra visiškai nesuinteresuota, kad būtų priimamas neigiamas teismo sprendimas. Tai ne tik susiję ir su labai didelėmis teismo ir advokato išlaidomis, bet ir kompromituoja verslininką, sužlugdo gerą įvaizdį galimų vartotojų ar partnerių akyse, o gera reputacija versle daugeliu atvejų yra neįkainojama vertybė. Pavyzdžiui byloje *Ratner v. Chemical Bnak of New York Trust Co*[16] atsakovui pralimėjus bylą teko mokėti 13 milijonų Jungtinių Amerikos Valstijų dolerių vien teismo ir kitos šalies advokato išlaidoms padengti. Prie šios sumos prisideda ir savų advokatų išlaidos ir išmokos grupės narių patirtai žalai padengti. Taigi pralaimėjus grupės ieškiniu iškeltą bylą, susidaro tiek reputacijos praradimas tiek didžiulės finansinės išlaidos, tokį smūgį gali atlaikyti ne kiekviena bendrovė. Tad natūralu, kad kiekvienas atsakovas nori išvengti grupės ieškinio, o tokio ieškinio grėsmė skatina geriau tartis ir atlyginti žalą nenagrinėjant ginčo teisme. Be to, prie grupės ieškinio grėsmės galima pridėti ir tai, kad teisinių santykių dalyviai ima daug atidžiau sekti visus teisinius reikalavimus, nes esant galimybei laimėti dideles pinigų sumas ar sužlugdyti konkurentą, tiek konkuruojančios įmonės tiek advokatai ieško teisinių spragų.

1.4 SRITYS KURIOSE GALIMA TAIKYTI GRUPĖS IEŠKINĮ

Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 49 str. 5 d. neišskiria sričių, kuriose būtų galima taikyti grupės ieškinį, taigi, darytina išvada, kad šioje teisės normoje įtvirtinta teisė

[16] Ten pat S. 43.

pareikšti grupės ieškinį nėra apribota kokiomis nors konkrečiomis sritimis. Visgi, šalyse, kuriose šis teisės institutas naudojamas praktikoje, gali būti nustatyti grupės ieškinio pareiškimo ribojimai. Čia, pavyzdžiui, paminėtina Portugalija, kur grupės ieškinius galima pareikšti tik ginant vertybinių popierių rinkos dalyvių interesus.

Jungtinėse Amerikos Valstijose grupės ieškinio institutas yra įtvirtintas bendroje civilinį procesą reglamentuojančioje federalinėje taisyklėje ir nėra ribojamas kokia nors konkrečia sritimi. Suformuluota bendra taisyklė laidžia taikyti grupės ieškinį praktiškai bet kurioje teisinių santykių srityje. Reikalavimai, kuriuos reikia įvykdyti, norint pasinaudoti grupės ieškinio institutu Jungtinėse Amerikos Valstijose, yra nurodyti pačioje taisyklėje (*FEDERAL RULE 23*), kurioje nurodomos bendros šio instituto taikymo sąlygos, reikalavimai. Taigi Jungtinėse Amerikos Valstijose pareikšti grupės ieškinį galiama praktiškai bet kurioje srityje, jei tik:

a. yra didelė grupė žmonių, o ieškinių sujungimo instituto taikymas yra nepraktiškas dėl per didelio žmonių skaičiaus;
b. yra bendras visai grupei klausimas;
c. grupės nariai nedalyvaujantys byloje bus tinkamai atstovaujami ieškinį pareiškusio asmens.

Taigi grupės ieškiniai pagal nusistovėjusią praktiką paprastai pareiškiami tokiose srityse:

- aplinkos apsauga,
- vartotojų teisių apsauga, gamintojui išleidus nekokybišką produkciją ar suteikus nekokybiškas paslaugas,
- vertybinių popierių rinkų dalyvių interesų apsauga nuo nesąžiningų kitų dalyvių veiksmų.
- dėl teisės aktų pripažinimo negaliojančiais, prieštaraujančiais kitiems įstatymams.
- dėl įmonių vadovybės veiksmų, kuriais pažeidžiami akcininkų, dalininku ir net darbuotojų interesai
- dėl sveikatos ir gyvybės sužalojimo dėl netinkamos kokybės produkcijos.
- dėl diskriminacijos.

Jungtinėse Amerikos Valstijose grupės ieškinius be kita ko galima pareikšti net ir dėl karo, stichinės nelaimės, branduolinio ar cheminio ginklo bandymų metu padarytos žalos atlyginimo[17].

Lietuvoje įtvirtinta nuostata, leidžianti pareikšti grupės ieškinį, taip pat nenumato jokių apribojimų, tad logiškai aiškinant šią normą, grupės ieškinį galima pareikšti praktiškai bet kurioje srityje. Teisinės priemonės, kuriomis ginčai šiose srityse buvo sprendžiami Lietuvoje iki šiol buvo Prokuroro, valstybės ar savivaldybės institucijų pareiškiami ieškiniai. Konkrečiuose įstatymuose ir dabar yra įtvirtintos galimybės pareikšti ieškinius konkrečiose srityse. Pavyzdžiui Aplinkos įstatymo 33 str. 1d. 1p., Autorinių ir gretutinių teisių įstatyme numatytos galimybės ginti autorių teises dėl neteisėto kūrinio naudojimo iš esmės tai būtų galima daryti didelio asmenų rato atžvilgiu. Akcinių bendrovių įstatyme numatyta galimybė vienam akcininkui be atskiro įgaliojimo ginti visų akcininkų teises. Taip pat procesinio bendrininkavimo institutas. Tačiau šios teisinės priemonės nėra tokios veiksmingos kaip grupės ieškinys. Prokuroro, valstybės ar savivaldybės ieškinių atveju, iniciatyva pareikšti ieškinį kyla iš prokuroro, valstybės ar savivaldybės institucijų, o ne individualių asmenų, kaip grupės ieškinio atveju. Taigi, tenka laukti kol prokuroras, valstybės ar savivaldybės organizacija nuspręs, kad grupės asmenų teisės tikrai pažeistos, tokiu būdu grupė ilgą laiką būna neginama, o žinant, kad prokuroras ar valstybinės institucijos paprastai būna perkrautos darbu, tokie ieškiniai yra ganėtinai reta praktika. Tuo tarpu grupės ieškinį pareiškia tiesiogiai suinteresuoti asmenys, tad nėra pavojaus, kad liks neapginti pažeisti reikšmingi interesai. Konkrečiuose įstatymuose įtvirtintos galimybės pareikšti ieškinį, siekiant apsaugoti daugelio asmenų interesus yra pažangus dalykas, tačiau paprastai tokios taisyklės nėra aiškiai išreikštos ir visiškai nesukonkretina proceso kaip tai turėtų būti daroma grupės asmenų atžvilgiu. Be to konkrečiame įstatyme įtvirtinta norma galioja tik konkrečiai situacijai ir nesukuria bendros normos didelės asmenų grupės apsaugai. Bendrininkavimo institutas yra galimybė spręsti didelės asmenų grupės problemas, tačiau būtent dėl jos nepakankamo efektyvumo, esant dideliam ieškovų skaičiui, ir naudojamas grupės ieškinys. Būtų per daug drąsu sakyti, kad grupės ieškinys išspręstų visas problemas, kylančias pareiškiant ieškinį didelės asmenų grupės atžvilgiu ar jos gynybai. Tačiau šalia jau egzistuojančių teisinės gynybos būdų, tikrai galima būtų išnaudoti grupės ieškinio teikiamus privalumus.

[17] Аболонин Г. О. Групповые иски. Москва:Норма, 2001. Ст. 134

II. GRUPĖ GRUPĖS IEŠKINIO TEISINIAME INSTITUTE

2.1 GRUPINIAI INTERESAI

Vienas iš pagrindinių grupės požymių yra bendri interesai, būdingi kiekvienam tos grupės nariui. Grupę galima suvokti kaip visumą asmenų, kuriuos jungia bendri interesai. Šiuolaikinėje visuomenėje asmenys (tiek fiziniai, tiek juridiniai) dalyvauja daugybėje labai įvairių visuomeninių - teisinių santykių. Visuomenės dalis, kuri dalyvauja vienarūšiuose ar labai panašiuose visuomeniniuose - teisiniuose santykiuose, natūraliai turi ir labai panašius interesus. Vienodus ar labai panašius interesus turinčių asmenų visuma vadinama grupe (Community). Grupės gali būti labai įvairios tiek interesų prasme, tiek grupės narių skaičiumi. Pavyzdžiui grupėje gali būti 5-6 žmonės (vienos įmonės darbuotojai) arba keli milijonai (rūkantys cigaretes žmonės). Interesai irgi gali būti patys įvairiausi. Pavyzdžiui, vienai grupei gali priklausyti darbuotojai, reikalaujantys, kad darbo užmokestis būtų mokamas laiku, o kitai grupei gali priklausyti šimtai roko grupės gerbėjų, kurie jokių ypatingų reikalavimų nekelia, o tiesiog klausosi muzikos, kuri juos ir sujungia į bendraminčių būrį. Tokios interesų grupės (vok. „Interessnengemeinschaft“, angl. „Community of interest“), gali paprasčiausiai egzistuoti ir apie jas mes galime net nesusimąstyti. Juridinę reikšmę grupė įgyja ir jos interesus, jos narių interesus teisinėmis priemonėmis galima ginti tik tokiu atveju, kai jos atitinka tam tikrus kriterijus:

1. *Interesai,* kuriuos bando apginti grupė asmenų, *turi būti saugomi teisės aktų*[18]. Tai labai svarbus kriterijus, nes vienos roko grupės gerbėjai negalės teisme reikalauti uždrausti kitos roko grupės koncertą vien todėl, kad jiems nepatinka kitos grupės muzika. Tokie interesai nėra ginami teisės aktų - tai nėra teisiniai interesai.
2. Tam, kad ginti grupės narių interesus vienu metu, reikia, kad *visi grupės nariai turėtų vienarūšį, interesą*, vienarūšį reikalavimą, nes, savaime suprantama, grupės narių interesai gali būti labai įvairūs, o veiksmingai ginti galima tik aiškiai suformuluotus ir nedviprasmiškai išreikštus teisinius interesus.

[18] Wolf M.Die Klagebefugnis der Verbände. Tübingen: J.C.B. MOHR .1971 S.38 p.

3. Norint ginti grupės narių interesus, *grupės nariai turi būti vienodai nukentėję (gleichartige Betroffenheit)*[19]. Tik tokia grupė, kurios absoliučiai visi nariai yra vienodai nukentėję, kurie teisme pateiktų vienodą paaiškinimą, pareikštų vienarūšį reikalavimą, gali būti atstovaujami ir ginami kaip grupė. Vienarūšis reikalavimas, šiuo atveju, reiškia tai, kad grupės nariai turėtų pareikšti vienodą pagrindinį reikalavimą (pvz. vartotojai pareiškia ieškinį prekių gamintojui, kad prekė yra nekokybiška), o reikalavimas dėl žalos atlyginimo būdo gali būti ir skirtingas (pvz. vienas vartotojas norėtų atgauti pinigus už sumokėtą nekokybišką prekę, kitas norėtų gauti kokybišką prekę).

   Vienodai nukentėję taip pat reiškia, kad žala yra vienos rūšies (*Gleichartig* vok. gleich – toks pat, lygus; die Art – rūšis), o ne vienodo dydžio taigi vienoje interesų grupėje gali būti ir bendrovė patyrusi milijonus litų nuostolių ir pavienis vartotojas patyręs keliasdešimt litų nuostolių.

Taigi grupiniai interesai yra tam tikros, vienodus interesus turinčios asmenų grupės interesai, kurie teisinę reikšmę įgyja ir teisinėmis priemonėmis gali būti ginami tik tada, kai pažeistų interesų apsauga numatyta teisės aktuose, kai grupės nariai turi vienarūšius reikalavimus, ir kai visi grupės nariai yra vienodai nukentėję.

2.1.1 GRUPINIŲ INTERESŲ RŪŠYS

Savaime suprantama, grupiniai interesai nėra vienodi. Tam, kad geriau suprasti grupinių interesų prigimtį, lengviau išskirti ir nustatyti grupę, pagal įvairius klasifikavimo kriterijus, skiriamos kelios jų rūšys. Vienas iš klasifikavimo pagrindų yra: *ar šalia grupinio intereso yra ir tokio pat turinio privatus interesas*[20]. Pagal šį kriterijų skiriamos dvi rūšys:

1. Grupiniai interesai, kai šalia grupinio intereso yra ir tokio pat turinio individualus interesas. Paprasčiausias pavyzdys - nesąžiningos konkurencijos atvejai. Tiek

[19] Schlurmann Ch. Die Class action im Recht der USA: ein prozessuales Konzept nach Interessenstrukturen. Köln, 1978 S. 15

[20] Wolf M. Die Klagebefugnis der Verbände. Tübingen: J.C.B. MOHR, 1971, S. 35

grupės interesas, tiek kiekvieno asmens individualus interesas yra tai, kad vienas iš teisinių santykių subjektų nustotų pažeidinėti sąžiningos konkurencijos principus.

2. Grupiniai interesai, kai šalia grupinio intereso nėra tokio pat turinio individualaus intereso. Tokių interesų pavyzdys galėtų būti įmonės valdybos narių interesas dėl įmonės vadovo vadovavimo, jo sudarytų sandorių galiojimo. Tokiu atveju individualus kiekvieno asmens intereso turinys neatitinka grupinio intereso turinio. Valdybos nariai yra suinteresuoti, kad įmonė gerai veiktų, o individualus interesas yra gerai atlikti savo, kaip valdybos nario darbą.

Kitas klasifikavimo kriterijus yra *tikslai, kurių siekiama gupiniais interesais*[21]. Pagal šį kriterijų išskiriamos tokios grupinių interesų rūšys:

1. grupiniai interesai, kuriais siekiama pašalinti kokias nors, jau atsiradusias pasekmes, jau padarytus grupinių interesų pažeidimus. Pavyzdžiui, nekokybiškos produkcijos įsigijimo atveju, žala jau yra atsiradusi, todėl grupės tikslas yra pašalinti jau atsiradusias teisines pasekmes.
2. grupiniai interesai, kurių tikslas yra užkirsti kelią kokiam nors veiksmui, kuris galėtų pažeisti grupinius interesus. Šiuo atveju žala dar nėra atsiradusi, bet yra reali galimybė jai atsirasti. Šios rūšies grupiniai interesai realizuojami grupės ieškiniu dėl neveikimo (Die Unterlassungsklage). Įdomu pastebėti, kad ieškinys dėl neveikimo yra įtvirtintas ir Lietuvos Respublikos Civiliniame kodekse. Civilinio kodekso 1.138 ir 6.255 straipsniai numato jog, siekiant užkirsti kelią teisę pažeidžiantiems veiksmams, veiksmams, dėl kurių ateityje gali atsirasti žala, asmuo gali pareikšti prevencinį ieškinį.[22]

Jungtinėse Amerikos valstijose neskiriama, tačiau galima dar viena grupės interesų klasifikacija pagal tai ar grupės interesai turi viešą ar privatų pobūdį:

1. grupiniai interesai, kurie turi viešą pobūdį. Tai tokie interesai, kai grupės nariai yra suinteresuoti kaip visuomenės nariai.
2. grupiniai interesai, kurie turi privatų pobūdį. Tai tokie interesai, kai grupės nariai yra suinteresuoti dėl savo privačių interesų.

---

[21] Ten pat.

[22] Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, patvirtintas 2000 m. liepos 18 d. Įstatymu Nr. VIII-1864// Valstybės žinios, 2000.Nr.74-2262

Ginant grupės interesus grupės ieškiniu, neakcentuojama, kad ginamas viešas visos visuomenės arba privatus konkretaus asmens interesas. Esminę reikšmę turi tai, kad interesas yra grupinis.

Be abejo grupinis interesas gali turėti ir viešą, ir privatų pobūdį. Pagal Jungtinėse Amerikos valstijose nusistovėjusią praktiką, net ir žalos pavieniams žmonėms padarymas, jei jie gali susiburti į didelę grupę, bus viešas interesas[23]. Taigi skiriamasis kriterijus yra tai, kad klausimas liečia didelį žmonių ratą. Tuo tarpu Lietuvoje nėra tiksliai apibrėžta „viešo intereso“ sąvoką. Kaip Teigia Egidijus Krivka, pačia bendriausia prasme viešas interesas tai yra toks interesas, „kai asmenys suinteresuoti kaip visuomenės nariai“ [24], taigi daugelio individualių interesų suma nebūtinai bus laikoma viešu interesu. Dėl viešo intereso yra netiesiogiai yra pasisakęs ir Lietuvos Respublikos Konstitucinis teismas. 1997 metų gegužės 6 dienos nutarime „dėl Lietuvos Respublikos Valdininkų įstatymo 16 straipsnio pirmos dalies antro punkto atitikimo konstitucijai“ nurodė, jog viešo intereso, kaip valstybės pripažinto ir teisės ginamo visuomenės intereso, įgyvendinimas yra viena svarbiausių visuomenės egzistavimo ir raidos sąlygų“[25]. Remiantis tokia formuluote galima daryti išvadą jog „viešuoju interesu“ Lietuvoje laikytini įstatymo ginami interesai, kai jie yra reikšmingi visai visuomenei. Taigi kol nėra tikslai apibrėžtos „viešojo intereso“ sąvokos, sunkoka taikyti nuo 2003 metų sausio pirmos dienos LR CPK 49str. 5d. įtvirtintą grupės ieškinio institutą. Kadangi minėtame straipsnyje nurodoma, jog grupės ieškinys gali būti pareiškiamas tik „viešam interesui“ ginti.

[23] Г. О. Аболонин „Груповые иски“ НОРМА, Maskva, 2001 170 psl.
[24] Egidijus Krivka „Viešojo intereso apsauga naujajame Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse“ „Jurisprudencija“ 2003m. 37(29), 52 psl.
[25] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas “Dėl Lietuvos Respublikos valdininkų įstatymo 16 straipsnip pirmos dalies 2 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“// Valstybės žinios, 1997, Nr. 58-1351

III. ASMENYS, TURINTYS TEISĘ PAREIKŠTI GRUPĖS IEŠKINĮ. ATSTOVAVIMAS

3.1 ASMENYS, TURINTYS TEISĘ PAREIKŠTI GRUPĖS IEŠKINĮ

Nors „Rule 23“ nepateikia trumpo ir aiškaus grupės ieškinio apibrėžimo, tačiau įtvirtina reikalavimus, keliamus teisinei situacijai, kuriai esant savo teises ir teisėtus interesus galima ginti grupės ieškinio pagalba. Federalinė taisyklė Nr. 23 (a) nustato:“Sąlygos grupės ieškiniui pareikšti. Vienas ar keli grupės nariai gali skųstis arba būti apskųsti, kaip grupės atstovai (grupės vardu) tik tada, kai grupė yra tiek didelė, kad naudoti bendrininkavimo institutą yra visiškai nepraktiška, ginčijamas klausimas yra visai grupei aktualus teisės ar fakto klausimas, grupės atstovų ieškinys arba gynyba yra tipiška visos grupės narių ieškiniams arba gynybai (visi grupės nariai teisme pasakytų tą patį) ir grupę atstovaujantys atstovai sugebės užtikrinti teisingą ir pakankamai efektyvų grupės narių interesų gynimą.“[26]

Apibendrintai galima išskirti penkis grupės ieškinio bruožus:

1) pareiškėjas ar apskųstasis gali būti tik grupės narys;
2) grupė yra tokia didelė, kad sujungti atskirus ieškininius pareiškimus, o tuo pačiu ir kviesti visus grupės narius dalyvauti teismo procese yra nepraktiška;
3) ginčijamas teisės ar fakto klausimas yra bendras visai didelei grupei;
4) grupės atstovų ieškiniai ar gynyba yra tipiška su visos grupės narių ieškiniais arba gynyba;
5) grupės atstovai užtikrina teisingą ir pakankamai efektyvų likusių grupės narių interesų gynimą;

Paprastai iš amerikietiško apibrėžimo išskiriami keturi būdingiausi bruožai (iš aukščiau paminėtų: 2, 3, 4, 5), kaip svarbus skiriamasis bruožas neišskiriama ta savybė, kad grupės ieškinį gali pareikšti tik grupės atstovas.[27] Šis kriterijus padeda atriboti grupės ieškinį nuo prokuroro, valstybės, savivaldybės ar kitų įgaliotų asmenų pareiškiamų ieškinių. Pagal amerikietišką grupės ieškinio taisyklę grupės ieškinį pareikšti gali išimtinai tik grupės narys,

[26] Newberg H. B. Class Actions. NewYork: MacGraw- Hill 1977. P 3.

[27] http://www.law.cornell.edu/rules/frcp/Rule23.htm

o grupės narys asmuo esantis vienoduose materialiniuose teisiniuose santykiuose su visais likusiais grupės nariais. Taigi akivaizdu, kad amerikietiškame grupinės ieškinio apibrėžime labai aiškiai nurodoma, jog minėti asmenys (prokuroras, valstybės ar savivaldybės institucijos) nepatenka į asmenų, galinčių pareikšti grupės ieškinį, ratą. Pagal Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 49 straipsnio formuluotę nėra akivaizdu, ar grupės ieškinį viešam interesui apginti gali ar negali pareikšti prokuroras, valstybės ar savivaldybės institucijos, tačiau logiškai aiškinant Civilinio proceso kodekso 49 straipsnį, galima daryti išvadą, kad prokuroras valstybės ar savivaldybės institucijos grupės ieškinio pareikšti negali. Prokuroro, valstybės ir savivaldybės bei kitų įstatymu įgaliotų asmenų pareiškiami ieškiniai įtvirtinti Civilinio proceso kodekso 49 straipsnio 1 ir 2 dalyje ir minėti subjektai norėdami apginti viešą interesą turi pakankamą galimybę tai padaryti naudodamiesi 1 ir 2 dalyje numatytais būdais. Tuo tarpu grupės ieškinys įtvirtinamas kaip atskiras viešo intereso gynimo būdas 49 straipsnio 5 dalyje. Tačiau bet kokiu atveju be papildomo reglamentavimo ši situacija nėra pakankamai aiški.

3.1.1 DIDELĖ ASMENŲ GRUPĖ

Class action apibrėžime didelė asmenų grupė (The Class) išskiriama pirmiausiai, tai rodo šios savybės svarbumą. Tikrinant ar galima taikyti grupės ieškinio institutą paprasčiausia ir lengviausia patikrinti ar yra asmenų grupė. Tai yra akivaizdžiausias ir pirmiausiai tikrinamas kriterijus. Grupiškumas yra būdingiausias šio instituto bruožas. Neatsitiktinai ir šio instituto pavadinime yra žodis „grupė“ (The Class). Norint taikyti grupės ieškinio institutą, reikia, kad grupė būtų tokia didelė, jog bylų sujungimas būtų neįmanomas.[28] Tačiau grupė asmenų nesuteikia pakankamai informacijos, tai yra labai plati sąvoka. Grupė gali būti labai įvairaus dydžio nuo 2 narių iki begalybės. Tam, kad sukonkretinti neapibrėžtą grupės sąvoką, naudojamas kokybinis kriterijus – grupė asmenų turi būti didelė. Kadangi didumas irgi ganėtinai reliatyvi sąvoka, kaip galutinis, viską nulemiantis kriterijus yra tai, kad grupės didumas turi nulemti, jog taikyti bendrininkavimo

[28] Basedow J., Hopt K. J., Kötz H., Baetge D. Die Bündelung gleichgerichteter Interessen im Prozeß. Tübingen: Mohr Siebeck, 1999, S.304

institutą ir kviesti visus grupės narius į teismą būtų nepraktiška (*the class is so numerous that joinder of all members is impractabale*[29]*).*

Taigi grupiškumas tai tik matomiausia, akivaizdžiausia ir lengviausiai patikrinama savybė, tačiau tai jog egzistuoja grupė asmenų, dar visai nereiškia, kad automatiškai bus taikomas grupės ieškinio institutas. Jungtinėse Amerikos valstijose buvo susidurta su problema, kada vis tik nėra praktiška taikyti bendrininkavimo institutą. Sprendžiant šią problemą net buvo papildytą grupės ieškinio taisyklė Federal Rule 23. Class Action D dalyje, nurodant jog „nėra nustatytas minimalus asmenų skaičius, kada procesinio bendrininkavimo instituto taikymas tampa neefektyvus, vienais atvejais 25 asmenys jau yra pakankamas skaičius, kad taikyti grupės ieškinį, o kitais atvejais 39 yra nepakankamas skaičius, kad taikyti grupės ieškinio institutą. Todėl į pagalbą buvo pasitelkta papildomi kriterijai:

1. **kiekvieno grupės nario reikalavimo apimtis** (kuo smulkesnis reikalavimas, tuo didesnė tikimybė, kad grupės ieškinys bus leistinas);

2. **tikimybė, kad bus pareikšti individualūs ieškiniai** (kuo mažesnė, tuo labiau tikėtina, kad bus leista pareikšti grupės ieškinį);

3. **ginamos teisės visuomeninė reikšmė** (kuo didesnė reikšmė, tuo labiau tikėtina, kad bus leista pareikšti grupės ieškinį);

Grupė taip pat gali būti nustatoma ir apibrėžiama taip, jog asmenys šiuo metu dar neesantys grupės nariais, tačiau jais tapsiantys ateityje („*future members*“[30]*)* irgi būtų ginami grupės ieškiniu. Toks grupės apibrėžimas yra leidžiamas, pavyzdžiui tokiais atvejais, kai ieškinys pareiškiamas ginti asmenims, kurie buvo susargdinti dėl kaltų atsakovo veiksmų, tačiau ligos simptomai pasireiškė pas visus ne vienu metu arba grupės ieškinys dėl diskriminavimo, užkertantis kelia diskriminacijai ne tik asmenų, šiuo metu priklausančių grupei, tačiau ir asmenų ateityje tapsiančių tokios grupės nariais.

Įdomu pastebėti, kad Rusijos mokslininkai versdami grupės asmenų sąvoką į rusų kalbą susidūrė su problema, kuri apibrėžiant grupės ieškinio sąvoką lietuviškai taip pat reikšminga. „The Class“ į rusų kalbą verčiama „группа лиц” (grupė asmenų). Problema yra tame, kad sąvoka „группа лиц” yra jau įsigalėjusi Rusijos teisės sistemoje, tačiau kitoje

[29] http://www.law.cornell.edu/rules/frcp/Rule23.htm
[30] Greiner Ch. Die Class Action im amerikanischen Recht und Deutscher Ordre Publik. Frankfurt am Main: Peter Lang, 1998 S. 117 -119

teisės šakoje, o būtent baudžiamojoje teisėje, ir reiškia kvalifikuojantį baudžiamąsias veikas požymį.[31] Rusijos teisės mokslininkai, norėdami išvengti painiavos teisiniuose terminuose, The Class verčia ne paraidžiui, o pagal prasmę ir to rezultate gaunamas terminas yra „неопределионный круг лиц" (neapibrėžtas asmenų ratas). Iš pirmo žvilgsnio tai labai sėkmingas vertimas, tačiau taip yra tik iš dalies. Kaip bus vėliau nagrinėjama, grupės ieškinį galima pareikšti net ir nežinant visos grupės sudėties. Tačiau yra ieškinių, kai grupės sudėtis yra identifikuojama, kad teismo sprendimas konkretiems asmenims sukeltų teisines pasekmes, tokiu atveju grupė jau tampa apibrėžtu asmenų ratu. Kadangi Lietuvoje „grupė asmenų" taip pat yra baudžiamosios teisės terminas, kvalifikuojantis nusikalstamą veiką, neišvengiama diskusija dėl šios sąvokos naudojimo. Sąvoka „neapibrėžtas asmenų ratas", yra per daug absoliuti ta prasme, kad nebepalieka erdvės tiems atvejams, kai grupė asmenų vis tik identifikuojama, nurodant kiekvieną asmenį.

3.2 VISAI GRUPEI AKTUALUS TEISĖS ARBA FAKTO KLAUSIMAS

Kitas svarbus grupės ieškinio požymis yra tai, kad sprendžiamas ne vienam asmeniui svarbus teisės ar fakto klausimas, bet fakto ar teisės klausimas yra reikšmingas ir svarbus visai grupei. Šio požymio esmė yra tai, kad iš vienodos teisinės situacijos atsiranda vienodi ar bent mažų mažiausia tipiški teisiniai reikalavimai ir priimant vieną sprendimą, teismas išsprendžia klausimą daugelio asmenų atžvilgiu. Pagal Rule 23 (a)(1) įtvirtintą nuostatą darytina išvada, kad norint taikyti grupės ieškinį, pakanka, kad atsakovas būtų atsakingas prieš visus grupės narius, nors jo padaryta žala grupės nariams nėra vienodo dydžio.[32] Tam kad atsirastų panašus – tipiškas teisinis reikalavimas, grupė asmenų turi dalyvauti kokiuose nors vienoduose teisiniuose santykiuose tai, pavyzdžiui, galėtų būti teisės pažeidimas daugelio žmonių atžvilgiu, vienašališkas nuomos sąlygų pakeitimas, daugelio nuomininkų atžvilgiu. Geriausias visai grupei aktualaus klausimo pavyzdys yra indėlių grąžinimo ir bankroto klausimai.

[31] Аболонин Г. О Груповые иски. Москва: Норма, 2001
[32] Basedow J., Hopt K. J., Kötz H., Baetge D. Die Bündelung gleichgerichteter Interessen im Prozeß. Tübingen: Mohr Siebeck, 1999, S.304

Šis požymis tai yra kokybinis kriterijus apjungiantis žmonių grupę („The Class“), o kartu ir išskiriantis tokią grupę iš kitų. Vienodo intereso buvimas nėra toks akivaizdus kaip grupės asmenų buvimas, todėl jis tikrinamas iš kart po to kai, apibrėžiama asmenų grupė.

Pareiškiant grupinį ieškinį reikalaujama, kad bendras reikalavimas būtų tipinis visai grupei. Savaime suprantama, sunku surasti tokią situaciją, kai didelė žmonių grupė pareikštų identišką žodis į žodį vienodą reikalavimą. Turtiniuose reikalavimuose identiškumas neįmanomas vien dėl įvairaus turtinių reikalavimų dydžio, tačiau šioje vietoje (dėl turtinių reikalavimų dydžio) didelių problemų nedaroma ir yra leidžiamas grupės ieškinio instituto taikymas, neatsižvelgiant, kad vieno grupės nario reikalavimas gali būti keli litai, o kito keliasdešimt kartų daugiau (akcininkų turiniai reikalavimai, priklausomi nuo akcijų skaičiaus). Atsižvelgiant į realijas, kad identiški reikalavimai yra praktiškai neįmanomi, leidžiama taikyti grupės ieškinio institutą, net ir esant faktinių skirtumų pareiškėjų reikalavimuose ir argumentuose. Individualūs ieškininiai reikalavimai gali ir nebūti identiški, tačiau reikalavimų skirtumas neturėtų būti ypatingai akivaizdus[33]. Turi būti lengvai pastebimi bendri reikalavimų ir argumentų bruožai. Ypatingą reikšmę turi tai, kad iš esmės sutaptų ieškovo, atstovaujančio visą grupę, ir visos grupės narių reikalavimai ir argumentai. Šiam klausimui skiriama kita dalis.

3.3 GRUPĖS ATSTOVO INTERESO SUTAPIMAS SU VISOS GRUPĖS INTERESU

Kaip buvo nagrinėjama praėjusioje dalyje, grupės ieškinio institutas gali būti taikomas tik tokiu atveju kai visos grupės reikalavimas atsakovui ir tai pagrindžiantys argumentai yra tipiniai. Tačiau ypatingą padėtį visoje grupėje turi tas grupės narys, kuris yra teisminio proceso iniciatorius ir atstovas, atstovaujantis visą grupę nagrinėjant bylą (*„the representative partie“*). Grupės narys, atstovaujantis visą grupę teisme, yra tarsi grupės valios reiškėjas ir jis turi pareikšti būtent tokią valią, kuri yra artimiausia grupės viduje susiformavusiai. Nėra tokios didelės reikšmės, jei kelių teisminiame nagrinėjime nedalyvaujančių grupės narių argumentai yra truputį skirtingi, tačiau jei yra esminiai skirtumai tarp atstovo ir visos grupės narių reikalavimų, tai jau yra pavojingas reiškinys, nes tai gali nuvesti bylą visiškai kita linkme, gali būti patenkintas tik mažos dalies asmenų arba

[33] Ten pat, S.306

vien tik grupės atstovo interesas, o visa grupė gali atsidurti padėtyje, kurios grupės nariai visiškai nesiekė. Tad, kad taip neatsitiktų, ypatingai didelis dėmesys šioje vietoje turi būti skiriamas būtent nustatymui ar atstovo reikalavimai ir argumentai yra tipiniai.

Atstovo ir visos grupės interesų, reikalavimo tipiškumas nustatomas tik po to, kai apibrėžiama grupė, nustatomas visai grupei būdingas interesas. Tada, atsižvelgiant į bendrą grupės interesą, nustatoma bendra grupės reikalavimų ir argumentų linija ir ji lyginama su grupės atstovo pateiktu reikalavimu bei argumentais.

Šio reikalavimo išskyrimas logiškai rodo, kad, pareiškiant grupinį ieškinį, grupės viduje leidžiami nuomonių reikalavimų ir argumentų skirtumai, nes šiaip pakaktų bendro reikalavimo, kad visų grupės narių reikalavimai ir interesai turi būti tipiniai, o atstovas kaip, ypatingas grupės narys, išskiriamas ir jam suteikiama centrinės grupės ieškinio proceso figūros vaidmuo. Neveltui ir paskutinis reikalavimas grupės ieškinio institutui taikyti yra susijęs būtent su grupės atstovu.

3.4 TINKAMAS GRUPĖS ATSTOVAVIMAS.

Atstovavimo sąvoka šiame skyriuje suvokiama ne kaip bylos vedimas teisme per advokatą, tačiau grupės kaip vieneto atstovavimas, ją suformuojant, identifikuojant, išreiškiant grupės valią ir jei reikia pasamdant advokatą. Faktinis grupės atstovas gali bylą vesti pats, gali pasamdyti advokatą, tačiau advokatas gins jau faktinio grupės atstovo suformuotą poziciją, todėl labai svarbu yra tai, kad faktinis grupės atstovas sugebėtų tinkamai atstovauti grupę santykiuose su visais kitais teisės subjektais tame tarpe ir su advokatu.

Tinkamo grupės atstovavimo reikalavimas yra paskutinis reikalavimas keliamas grupės ieškinio taikymui. Logiška kad šis reikalavimas tikrinamas pačioje pabaigoje, nes tik konstatavus, visus grupės ieškinio bruožus, tampa aktualus grupės atstovavimo klausimas. Atstovavimas šiose bylose yra tikrai specifinis. Didelė asmenų grupė teisminiame procese nedalyvauja, kai kurie grupės nariai dar net nėra įvardinti, o jau turi būti užtikrinamas tinkamas tokių grupės narių interesų gynimas. Grupės ieškinyje keliamas reikalavimas ne tik atstovauti grupę, tačiau atstovavimas turi būti teisingas ir tinkamas („*the representative parties will fairly and adequately protect the interests of the class”).* Atstovavimo tinkamumas ir teisingumas taip pat yra subjektyvios kategorijos. Siekiant nustatyti atstovavimo tinkamumą siūloma naudoti objektyvius kriterijus. Visų pirma, atstovui keliami

elementarūs teisnumo ir veiksnumo reikalavimai. Šie reikalavimai būdingi visiems teisinių santykių subjektams, todėl plačiau jų neanalizuosiu. Kitas, jau specifinis reikalavimas yra asmens priklausymas atstovaujamai grupei. Šis reikalavimas yra susijęs su skyriaus pradžioje paminėtu reikalavimu, jog pareikšti grupės ieškinį arba būti apskųstais gali tik grupei priklausantys asmenys. Taigi trumpai tariant prokuroras, valstybės ar savivaldybės institucijos, neesančios grupės nariais, neturi jokių galimybių nei pareikšti ieškinį, nei atstovauti grupę teisme – grupės ieškinys išimtinai grupės asmenų kompetencijos reikalas.

Kiti reikalavimai grupės atstovui yra glaudžiai susiję su asmens priklausymu grupei:

a) *Asmeninis suinteresuotumas bylos baigtimi*. Kadangi grupės atstovu gali būti tik grupės narys, didžiausias jo suinteresuotumas pasireiškia tuo, jog kartu su visos grupės interesais bus apgintas ir jo privatus interesas. Šis reikalavimas yra logiškas, nes asmuo, turintis individualų interesą, visada yra kur kas labiau suinteresuotas išsamiai išnagrinėti bylą, pilnai surinkti bent jau savo poziciją grindžiančius įrodymus.

b) *Kitų grupės narių pasitikėjimas atstovu.* Šis reikalavimas tai savotiškas atstovavimo legitimacijos būdas. Grupei suteikiama galimybė pačiai siūlyti asmens atstovausiančio jos interesus kandidatūrą. Kaip dažniausiai ir būna, nėra asmens, kuris tiktų absoliučiai visiems, visada atsiras nuomonių, kodėl vienas, o ne kitas. Tokiu atveju logiška remtis pagrindiniu demokratijos principu, kad mažuma turėtų gerbti daugumos nuomonę. Tačiau nustatant daugumą, kartais gali kilti problemų, pavyzdžiui, tokiu atveju, kai dar nėra aiškus grupės narių skaičius. Esant tokiai problemai daugumos sąvoką reikėtų aiškinti kaip santykinę daugumą, tai yra savo nuomonę pareiškusių asmenų daugumą. Beje, išsiskyrus nuomonėms dėl atstovo, nepatenkintieji bet kada gali pasinaudoti išėjimo iš grupės (Optacijos teise) institutu.

c). *Atstovo pripažinimas pilnateisiu grupės atstovu iš teismo pusės.* Pareiškėjas kreipdamasis į teismą, privalo įtikinti teismą, kad jis yra būtent tas žmogus, kuris grupės interesus atstovaus geriausiu būdu, maksimaliai panaudos savo jėgas ir turimas žinias, įgyvendins grupės asmenų interesus, nepažeisdamas nė vieno iš grupės asmenų teisėtų interesų.

3.5 GRUPĖS IEŠKINIO LEISTINUMO PATIKRINIMAS (GRUPĖS PATVIRTINIMAS)

Visas grupės ieškinio procesas teisme skirstomas į dvi dalis. Pirma proceso dalis vadinama „atidarymu“ (*Eröffnung)*[34]*,* išankstiniu bylos nagrinėjimu (Vorverfahren), procesu dėl leidimo (Zulassungsverfahren)[35] (toliau „išankstinis procesas“), kurio metu išsprendžiamas klausimas dėl leidimo naudoti grupės ieškinį. Antra dalis yra pagrindinis procesas, kuriame byla sprendžiama iš esmės.

Pirma proceso dalis yra panaši į Lietuvos Respublikoje naudojamą pasirengimo nagrinėti bylą teisme institutą (pvz. CPK 415str. Darbo bylose, 466 str. Dėl fizinio asmens pripažinimo neveiksniu), tačiau iš tikrųjų tai kur kas sudėtingesnis procesas.

Išankstinis procesas yra neišvengimas, jo metu nustatoma ar yra visos prielaidos grupės ieškinio taikymui. Tokio proceso metu turi būti patikrinamos visos grupės ieškinio ypatybės, aptartos nagrinėjant grupės ieškinio apibrėžimą: didelė grupė asmenų, ieškovo priklausomumas grupei, bendro visai grupei klausimo buvimas, atstovo ir grupės interesų sutapimas, tinkamas atstovavimas.

Nagrinėjant bylą pagal grupės ieškinį teismas privalo patvirtinti grupę, kurios interesai yra atstovaujami teismo procese. Tam, kad teismas nustatytų ir patvirtintų grupę, ji turi būti aiškiai nurodyta ieškinyje. Net ir esant neapibrėžtam asmenų ratui grupėje, nepakanka nurodyti tik bendras frazes apie grupę, pavyzdžiui „nuo neteisėtų atsakovo veiksmų nukentėjusieji asmenys“. Apibrėžiant grupę, negalima remtis subjektyviais kriterijais, tokiais kaip, pavyzdžiui, grupės asmenų sveikatos pablogėjimas, jei jis nėra įrodytas medicininiais dokumentais. Iš nurodytų kriterijų teismui turi būti aišku, kokie asmenys priklauso grupei arba potencialiai galėtų kreiptis į teismą su atskiru ieškiniu dėl pažeistų teisių atstatymo. Grupė turi būti apibrėžiama objektyviais kriterijais (pavyzdžiui konkretaus namo gyventojai, konkretaus miesto kvartalo gyventojai). Grupės apibrėžimas turi būti konkretus, tikslus ir pagrįstas įrodymais. Iš ieškinyje pateikto grupės aprašymo teismas turi galėti tinkamai lengvai nustatyti grupės ribas ir personalinę grupės sudėtį[36]. Pareiškiant ieškinį iš ieškovo

[34] Brönneke T. Kollektiever Rechtsschutz im Zivilprozeßrecht. Baden Baden: Nomos Verlagsgeselschaft,.2001. S. 33

[35] Basedow J., Hopt K. J., Kötz H., Baetge D. Die Bündelung gleichgerichteter Interessen im Prozeß. Tübingen: Mohr Siebeck, 1999, S.21- 23.

[36] Г. О. Аболонин „Групповые иски“ НОРМА, Maskva, 2001, psl 146

nereikalaujama nurodyti konkretų asmenų skaičių ar jų konkrečius duomenis (vardą, pavardę). Dažnai apie grupės sudėtį geriau žino pats atsakovas, pavyzdžiui, ginant akcininkų teises, akcininkų sąrašas yra įmonėje, tad įmonės direktorius gali pateikti išrašą iš akcininkų knygos ir grupės net ir personalinė sudėtis bus aiški. Tačiau ginant neapibrėžto asmenų rato teises, nėra būtina nurodyti tikslius kiekvieno asmens duomenis (vardą ir pavardę), pakanka objektyvaus grupės apibrėžimo, to pilnai pakanka grupės patvirtinimui.

Kadangi asmenų grupė yra esminis kriterijus taikant šį institutą, būtina labai tiksliai ir atsakingai atlikti grupės nustatymo veiksmus. Siekiant išvengti piktnaudžiavimo grupės ieškinio institutu, teismas turi patikrinti grupę ir neleisti naudotis grupės ieškinio institutu, jei:

a. Individualių reikalavimų dydis yra neproporcingai didelis (keli asmenys nusprendžia išspręsti savo asmenines problemas prisidengdami grupės interesų gynimu, taip sumažindami savo teismo išlaidas. Taigi visada yra didesnė tikimybė pasinaudoti grupės ieškinio institutu, kai yra daugybė mažų reikalavimų, o atskirai kiekvienas iš grupės narių dėl menko savo reikalavimo niekada nesugebėtų pasinaudoti teismine savo pažeistų teisių gynyba);
b. Nėra įmanoma užtikrinti galimybės likusiems grupės nariams dalyvauti teismo posėdyje;
c. Dalis grupės narių jau yra sudarę taikos sutartis su atsakovu;
d. Grupės narių teisės gali būti žymiai efektyviau apgintos, naudojant kitokias pažeistų teisių gynimo priemones.
e. Tam tikrais atvejais kai atsakovui jau buvo taikytos administracinio pobūdžio priemonės (gamykla teršianti aplinką gavo baudą ir buvo priversta nutraukti savo veiką dėl valstybės organų priimtų sprendimų, tad nebėra prasmės grupei asmenų reikaluti uždraustu jų sveikatai kenkiančią veiklą);
f. Kai grupė nėra pakankamai didelė (kaip minėjau, nors minimalus grupės narių skaičius nėra nustatytas, tačiau teismas gali atsisakyti patvirtinti grupę, jei atsižvelgiant į bylos aplinkybes, tokio dydžio grupės klausimą pakankamai efektyviai galima išspręsti naudojant ieškinių sujungimo institutą.

Taigi teismas, įsitikinęs, kad nurodytos asmenų grupės interesai yra svarbūs visai grupei, ir kad būtent grupės ieškinio pagalba jie gali būti tinkamai apginti, patvirtina grupę (sertifikuoja grupę). Ypač svarbus grupės nustatymas kai yra turtinio pobūdžio reikalavimai,

nes tik asmenys, patenkantys į grupės apibrėžimą turi teisę pretenduoti į išmokas pagal teismo sprendimą.

Nustačius kriterijus ir patvirtinus grupę laikoma, kad padarytas pagrindinis darbas. Visi kiti kriterijai glaudžiai susiję su apibrėžta grupe ir atliekami jau po grupės nustatymo. Nustačius grupės ribas visai nesunku patikrinti ar ieškinį pateikę asmenys priklauso grupei ar ne.

Bendro visai grupei klausimo (Common question) nustatymas irgi galiams tik jau nustačius grupę . bendro visai grupei klausimo nustatymas yra sudėtingas ir atsakingas procesas, nes praktiškai niekada nebūna idealiai vienodų interesų. Nors ir nedideli nukrypimai nuo bendrų idėjų yra visada, tačiau teismui paliekama nuspręsti ar vis tik bendras teisinis interesas yra tiek svarbus ir bendras, kad galima būtų toleruoti smulkesnius nukrypimus. Be to teismui paliekama teisė patvirtinti arba performuoti grupę. Jei teismas mano, kad visapusiškai išnagrinėti bylą, atsižvelgiant į visų asmenų interesus, esant tokiai grupei yra neįmanoma, teismas gali grupę išskaidyti, suformuoti pogrupius arba grupę išgryninti, paliekant tik labiausiai susijusius grupės narius. Tokiu būdu teismas užtikrina kad vienoje grupėje būtų kuo tipiškesni interesai.

Ieškovo - grupės atstovo ir visos grupės interesų sutapimas. Asmuo pareiškęs ieškinį, ir atstovaujantis grupės narių interesus yra praktiškai centrinė grupės ieškinio proceso figūra, nes būtent jis savo pareiškimu suformuoja reikalavimą, kuris ginamas teisme. Labai svarbu, kad ieškovo – grupės atstovo, interesai atitiktų bendrą interesą. Būtent dėl to teismas *(ex officio)* iš pradžių privalo patikrinti bendro visai grupei intereso *(Common question)* buvimą ir tik po to palygina ar grupės atstovas gina kaip tik tą bendrą poziciją.

Adekvatus atstovavimas. Asmenys, atstovaujantys grupę, turi sugebėti sąžiningai ir adekvačiai (tinkamai) ginti visų grupės narių interesus. Būti grupės atstovu gali bet kuris grupės narys apie tai pranešęs teismui, teismas atstovo paskyrimo klausimą išsprendžia per tris mėnesius. Spręsdamas šį klausimą teismas turi atkreipti dėmesį ir patikrinti ne tik ar asmuo dėl savo objektyvių savybių – išsilavinimo, profesijos galės tinkamai atstovauti, tačiau teismui keliamas uždavinys patikrinti ar asmuo galės sąžiningai atstovauti grupės interesus. Tai jau yra labai sudėtinga užduotis teismui. Nesąžiningų interesų buvimo objektyviomis priemonėmis patikrinti praktiškai neįmanoma, ypač kai teismo procesas dar neprasidėjo, kai atstovas nėra atlikęs veiksmų iš kurių galima būtų spręsti apie jo sąžiningumą. Beje sąžiningo atstovavimo nebuvimą dažnai bando pagrįsti atsakovai, ir tokiu būdu sustabdyti bylos eigą.

Dažniausiai pateikiami argumentai, kad atstovas negalės sąžiningai atstovauti grupės, nes jo interesai skiriasi nuo grupės interesų. Teismas privalo atsižvelgti, kad atsakovas bet kokiomis priemonėmis bando atsikratyti prieš jį pareikšto grupės ieškinio, ir adekvačiai vertinti atsakovo argumentus. Tam, kad nuspręsti ar atstovas gali adekvačiai atstovauti grupės interesus, siūlomi du kriterijai: asmuo pats asmeniškai turi būti suinteresuotas bylos baigtimi ir jis turi turėti kitų grupės narių pasitikėjimą. Tokie griežti reikalavimai ieškovui - grupės atstovui, keliami, nes paprastai bylos yra viešo pobūdžio, net ir pažeistų turtinių grupės narių interesų gynimas suprantamas kaip visuomeninių interesų gynimas, todėl visuomenei svarbios bylos atstovas privalo būti nepriekaištingos reputacijos asmuo, sugebantis tinkamai atstovauti grupės narių interesus teisme. Tik įsitikinęs, kad asmuo galės adekvačiai atstovauti grupės interesus, teismas savo sprendimu patvirtina tokį asmenį grupės atstovu.

Trumpai apibendrinant galima pasakyti jog šioje stadijoje teismas, veikdamas net labai aktyviai, patikrina ar yra visos sąlygos taikyti grupės ieškinį. Esminis kriterijus, nustatant ar leisti taikyti grupės ieškinį yra grupės asmenų patvirtinimas. Tik patvirtinus grupę asmenų kaip gintiną objektą, galima kalbėti apie jos atstovavimą, jos interesų bendrumo su atstovu buvimą. Tad besikreipiančių su grupės ieškiniu pirminis uždavinys yra kuo aiškiau ir tiksliau apibrėžti grupę asmenų.

3.6 ADVOKATAS GRUPĖS IEŠKINIUOSE. JAM KELIAMI REIKALAVIMAI

Nors klausimas dėl adekvataus, tinkamo ir sąžiningo grupės atstovavimo keliamas ieškovui – grupės atstovui, tačiau pačiame teismo procese visada (išskyrus labai retas išimtis) dalyvauja ir argumentus dėsto ne minėtas asmuo, o advokatas. Kadangi atstovaudamas pareiškėją advokatas kartu tampa ir visos grupės atstovu, teismas privalo patikrinti ir tai, ar ieškovo advokatas sugebės tinkamai ir sąžiningai atstovauti grupę. Paprastai tokiam advokatui keliami labai griežti etikos reikalavimai. Advokatas neturi turėti kokių nors bendrų interesų su grupės atstovu, kurie nesutaptų su visos grupės interesais (pavyzdžiui: sumokėti kuo didesnę laimėtos sumos dalį už teisines paslaugas advokatui). Advokatui be kitko netgi keliamas reikalavimas būti geru teisės žinovu. Teismai nesibodi spręsti apie advokato darbinę

patirtį ar profesinius gebėjimus.[37] Kadangi Advokato pasirinkimas yra kiekvieno asmens reikalas, tai, teismui nustačius, kad advokatas negalės tinkamai atstovauti grupės, teismas nenurodo pakeisti advokato, tačiau paprasčiausiai netvirtina tokio ieškovo – grupės atstovo, kuris pasirinko netinkamą advokatą.

Visos grupės atstovu advokatas tampa pasirašęs teisinio aptarnavimo sutartį su ieškovu. Tokiose bylose advokato padėtis ypatinga. Gindamas savo kliento interesus, jis kartu atstovauja ir visos grupės interesus, nes buvo pareikštas ieškinys visos grupės interesams ginti, tačiau gindamas grupės narių interesus advokatas yra visiškai nepriklausomas ir atskaitingas grupei[38], visi jo santykiai siejasi tik su jį pasamdžiusiu grupės atstovu. Kadangi vienas iš grupės ieškinio instituto taikymo reikalavimų yra tinkamas grupės atstovavimas (RULE 23(a)(4)), advokatui taip pat keliami atitinkami reikalavimai. Pareiškiant ieškinį nurodytas ieškovo advokatas tikrinamas ar jis yra pakankamai kompetentingas atstovauti grupę. Kadangi jokie egzaminai advokatui nerengiami paprastai jo kvalifikacija nustatoma pagal jau vestas bylas, tiesiog nurodant kokiose bylose advokatas yra dalyvavęs. Advokatui keliamas reikalavimas dėl interesų nesikirtimo, savo pareigas jis turi atlikti profesionaliai, nepainiodamas savo asmeninių interesų. Iš šio reikalavimo išplaukia draudimas advokatui būti atstovaujamos grupės nariu. Beje ne retai advokatais būna ieškovų giminaičiai, tačiau jokių ribojimų dėl to nėra. Kadangi advokato pasirinkimas yra kiekvieno asmens privatus reikalas, teismas negali įpareigoti nesirinkti vieno ar kito advokato. Ši problema išsprendžiama per grupės atstovą, jei teismo nuomone, dėl netinkamo advokato grupė nebus tinkamai atstovaujama, teismas paprasčiausiai netvirtina grupės atstovo pasirinkusio tokį advokatą. Laikoma, kad asmuo, negalintis pasirinkti tinkamo advokato, negali ir tinkamai atstovauti grupės. Beje netinkamu atstovu teismas gali laikyti ir tokį atstovą, kuris susitardamas su advokatu nurodo pernelyg didelį honorarą. Tokiu būdu teismas gali kontroliuoti, kad nebūtų piktnaudžiaujama grupės narių interesais, siekiant vien pasipelnymo.

Kita problema bylose pagal grupės ieškinį yra advokatų atlyginimas už bylą. Paprastai advokato išlaidas apmoka su juo sutartį pasirašęs asmuo, šiuo atveju ieškovas – grupės atstovas, tačiau būtų neteisinga, kad visos grupės vardu veikęs asmuo vienas sumoka

[37] Schlurmann Ch. Die Class Action im Recht der USA: Ein prozessuales Konzept nach Interessenstrukturen. Köln, 1978, S. 110
[38] Greiner Ch. Die Class Action im amerikanischen Recht und Deutscher Ordre Publik. Frankfurt am Main: Peter Lang, 1998 S. 80

advokatui, o naudą gauna visa grupė. Todėl jau 1881 metais buvo suformuotas precedentas, kad grupės atstovo patirtos, bei advokatui išmokėtos sumos būtų kompensuojamos. Advokato išlaidos dalinamos visiems grupės nariams[39]. Taigi bylose pagal grupės ieškinį advokato išlaidos dalinamos visiems grupės nariams.

Apskaičiuojant advokatui mokėtinas sumas, yra dvi honorarų skaičiavimo sistemos. Kai mokama procentas nuo laimėtos sumos ir valandinis atlygis. Pradėjus taikyti atlygį pagal procentą nuo laimėtos, buvo nuspręsta, kad tai nėra tinkamas atlyginimo būdas, nes vienoje byloje advokatas atlieka visiškai tokį pat darbą, ar dar mažesnį, tačiau vien dėl to, kad jo grupės ieškinio reikalavimas didesnis, jis gauna didesnį honorarą. Buvo manoma, kad advokatas turi gauti atlyginimą pagal faktiškai atliekamą darbą. Tačiau valandinio atlyginimo sistema pasirodė turinti dvi spragas. Pirma: niekas negalėjo nustatyti kiek advokatas valandų dirba, ruošdamasis bylai, į pasiruošimo laiką buvo įskaičiuojama ir advokato padėjėju sugaištamas laikas, kurio taip pat niekas negalėjo patikrinti. Taigi niekaip nebuvo galima kontroliuoti valandų nustatymo kriterijų. Antra: nustačius didelį valandų skaičių gali būti jog bus sumokėta 20 – 40 visos laimėtos sumos, o jei grupės ieškinio tikslas nebuvo piniginės sumos prisiteisimas, tokiu atveju advokato reikalaujamą didžiulę sumą turės padengti pats ieškovas. Todėl, atsižvelgus į abiejų atlyginimo sistemų privalumus ir trūkumus, formuluojama nauja advokatų honorarų skaičiavimo koncepcija. Jos esmė yra tai, kad honoraras advokatui būtų mokamas atsižvelgiant į jo sugaištą laiką ir tik tuo atveju, kai byla būtų laimima[40]. Šiuo metu praktikoje nusistovėjo tai, kad taikoma tokia sistema, kurią nurodė teismo patvirtintas grupės ieškovas sutartyje su advokatu. Kaip jau minėjau, Lietuvoje draudžiama susitarti dėl procentų nuo laimėjimo, tad galimas atlyginimo būdas lieka valandinis atlyginimas arba fiksuota pinigų suma už konkrečią bylą.[41]

Grupės ieškiniai šiandien ne retai vadinami „advokatų aukso kasyklomis“. Ne retai advokatai patys investuoja į bylą pinigus (grupės narių suieškojimas jų informavimas apie teismo posėdį, pranešimai atsakovui) ir atsiima juos po sėkmingos bylos baigties. Taigi advokatai veikia tarsi verslininkai, kurių pagrindinis tikslas pelno siekimas. Pavyzdžiui byloje „*Grossman v Palyboy Clubs“* grupei iš 460 000 asmenų buvo priteista po nemokamą

[39] Schlurmann Ch. Die Class action im Recht der USA: ein prozessualen Konzept nach Interessenstrukturen. Köln. 1978, S.116
[40] Greiner Ch. Die Class Action im amerikanischen Recht und Deutscher Ordre Publik. Frankfurt am Main: Peter Lang. 1998 S.85
[41] Schlurmann Ch. Die Class action im Recht der USA: ein prozessualen Konzept nach Interessenstrukturen. Köln. 1978, S.126

gėrimų čekį, kurio vertė vos 8 doleriai, o tuo tarpu pats advokatas gavo 275 000 dolerių honorarą, atsižvelgiant į tai, kad ši byla vyko septintajame dešimtmetyje, advokato honoraras tikrai pasakiškas. Akivaizdu kas labiausiai laimėjo iš tokios bylos, tuo labiau kad socialinė tokios bylos reikšmė yra tikrai menka.

Advokatas bylose pagal grupės ieškinį dažnai organizuoja ir apmoka visą pasirengimą nagrinėjimui, bylos eigoje atsirandančias išlaidas, kaip teisės specialistas jis veda bylą teisme ir praktiškai yra kontroliuojamas tik savo kliento, kuris realiai negali jo nušalinti nes tokiu atveju tektų atlyginti visas advokato jau patirtas išlaidas. Ieškovas bylose pagal grupės ieškinius kritiškai yra vadinamas „teismo durų raktų“[42], kuris, paprastai tariant tai advokato bilietas pradėti bylą, ir advokatui reikalingas tik pradedant procesą, o vėliau advokatas tampa praktiškai nepriklausomu.

Taigi advokatas, kaip įvardina vokiečių teisininkai, tiesiogine to žodžio prasme „viešpatauja procese“. Būtent ši priežastis įvardijama kaip pagrindas, kodėl Vokietijoje nebuvo įvestas grupės ieškinio institutas[43]. Tokiai advokatų veiklai apibūdinti buvo sukurta net „grobio teorija“ *(Beutetheorie)*[44], kurios pagrindas yra advokato, vedančio bylą pagal grupės ieškinį, veiklos palyginimas su grobio besivaikančiu gyvūnu.

[42] Basedow J., Hopt K. J., Kötz H., Baetge D. Die Bündelung gleichgerichteter Interessen im Prozeß. Tübingen: Mohr Siebeck, 1999, S 20.
[43] Schlurmann Ch. Die Class action im Recht der USA: ein prozessualen Konzept nach Interessenstrukturen. Köln. 1978, S.115
[44] Basedow J., Hopt K. J., Kötz H., Baetge D. Die Bündelung gleichgerichteter Interessen im Prozeß. Tübingen: Mohr Siebeck, 1999, S 75

IŠVADOS

1. Grupės ieškinys – visiškai naujas teisės institutas Lietuvoje teisėje, patekęs į ją priėmus naująjį civilinio proceso kodeksą. Ši grupinių interesų gynimo priemonė išsivystė ir labiausiai paplito bendrosios teisinės sistemos valstybėse, o ypač Jungtinėse Amerikos Valstijose, kur jis įtvirtintas bendro pobūdžio federalinėje taisyklėje Nr. 23.

2. JAV galiojanti Federalinė taisyklė nr. 23 leidžia taikyti grupės ieškinio institutą bet kurioje teisinių santykių srityje, jei teisinė situacija atitinka penkis pakankamai bendrus reikalavimus:

- turi būti didelė grupė asmenų (tiek didelė, kad ieškinių sujungimo instituto taikymas būtų nepraktiškas);
- grupės ieškinį pareiškiantis asmuo turi pats priklausyti tai grupei;
- grupės ieškinys gali būti pareiškiamas tik dėl visai grupei aktualaus klausimo;
- grupės atstovo pozicija turi būti tipinė visos grupės pozicijai;
- turi būti užtikrintas tinkamas grupės atstovavimas.

Lietuvos įstatymų leidėjas irgi nenumato jokių apribojimų grupės ieškinio taikymui pagal sritis, tačiau įtvirtina reikalavimą, kad grupės ieškinį galima pareikšti tik ginant viešąjį interesą.

4. Grupės ieškinys iš kitų teisminių teisių gynimo priemonių išsiskiria savo ypatingomis funkcijomis. Tarp jų paminėtinos:

- proceso ekonomiškumas (vienu ieškiniu apginama daugelio asmenų interesai, mažiau apkraunami darbu teismai);
- efektyvus net ir mažiausio teisinių santykių dalyvio teisių gynimas (mažą žalą patyręs asmuo, kuris dėl patirtos žalos menkumo negalėtų pats atskiru ieškiniu apginti savo interesų, grupės ieškinio pagalba sugeba įgyvendinti savo teises);
- teisės taikymo vienodumo užtikrinimas (išvengiama daugybės skirtingų sprendimų identiškose bylose, nes visiems priimamas vienas sprendimas);
- tesiės pažeidėjų atgrasymo efektas (teisės pažeidėjai skatinami atidžiau sekti teisės normas);

- efektyvios teisingumo sistemos užtikrinimo efektas (valstybė, suteikianti galimybę apginti net ir nežymiai pažeistą interesą, yra žymiai geriau vertinama savo piliečių, skatinamas pasitikėjimas savo valstybe)

5. Bendri interesai yra skiriamasis grupės požymis. Tačiau juridinę reikšmę grupė įgyja ir jos narių interesus teisinėmis priemonėmis galima ginti tik tokiu atveju, kai jos atitinka tam tikrus kriterijus:

A) Interesai, kuriuos bando apginti grupė asmenų, turi būti saugomi teisės aktų;

B) visi grupės nariai turi turėti vienarūšį interesą, vienarūšį reikalavimą;

C) grupės nariai turi būti patyrę vienos rūšies žalą;

6. Patys grupiniai interesai gali būti klasifikuojami įvairiai, atsižvelgiant į klasifikavimo kriterijų. Galima išskirti grupinius interesus, turinčius viešą pobūdį ir grupės interesus, turinčius privatų pobūdį; grupinius interesus, nukreiptus į jau atsiradusių pasekmių pašalinimą ir grupinius interesus, kuriais siekiama užkirsti kelią kokiam nors veiksmui; grupinius interesus, kur šalia grupinio intereso yra tokio pat turinio individualus interesas ir grupinius interesus, kur greta individualaus intereso nėra.

7. Grupės atstovavimui keliami tam tikri reikalavimai. Grupės atstovas privalo turėti asmeninį suinteresuotumą bylos baigtimi, likusieji grupės nariai turi juo pasitikėti, o teismas pripažįsta grupės narį pilnateisiu atstovu.

8. Grupės ieškinių atveju bylos dažniausiai vedamos per advokatą. Advokatui keliami labai griežti etikos reikalavimai, jis privalo būti geru teisės žinovu, jo kompetencija dažniausiai tikrinama pagal jau vestas bylas. Advokatui keliamas reikalavimas dėl interesų nesikirtimo, savo pareigas jis turi atlikti profesionaliai, nepainiodamas savo asmeninių interesų. Iš šio reikalavimo išplaukia draudimas advokatui būti atstovaujamos grupės nariu.

Opus klausimas – advokato užmokesčio dydis, jo mokėjimo paskirstymas grupės nariams.Galioja taisyklė, kad bylose pagal grupės ieškinį advokato išlaidos dalinamos visiems grupės nariams.

Taigi, grupės ieškinys visiškai naujas teisinis institutas Lietuvos Respublikos teisėje, labai paplitęs bendrosios teisės sistemos šalyse. Šis institutas turi tam tikrų ypatybių išskiriančių jį iš kitų teisminių teisių gynybos priemonių, pažymėtinos jo išskirtinės funkcijos, tam tikri reikalavimai, keliami grupei, tinkamo atstovamo kriterijai.

ZUSAMMENFASSUNG

Am 28. Februar 2002 verabschiedete das litauische Parlament neu gefassene Zivilprozessordnung, die viele neue fortschritliche Rechtsinstitute beinhaltete. Ein von solchen neuen Rechtsinstituten ist die Gruppenkalge (*Class action*). Als Rechtsinstitut die Gruppenklage ist in England im XVII Jahrhundert entstanden. Die Gruppenklage ist besonders populär in der USA am Anfang des XX Jahrhunderts geworden. Seit 1938 ist die Gruppenklage im Federal Gesetz verankert, und seit Jahre 1938 als „*FEDERAL RULE Nr. 23 CLASS ACTION"* bekannt.

Was man unter dem Begrif „Gruppenklage" im litauischem Recht versteht, welchen Voraussetzungen muss die Situation entsprechen, in der die Gruppenklage zu verwenden ist, ist unklar, weil es keine detalisierende Gesetze über dieses Rechtsinstitut heut zu Tage gibt.

In amerikanischem Recht stehen fest fünf wichtige Voraussetzungen, die ausgefühlen um Zivilprozess mit der Gruppenklage zu führen:

1. Die Gruppe muss so gross sein, dass die Alternative der Streitgenossenschaft unpraktisch wäre;
2. Der Kläger muss der Teilnähmer dieser Gruppe sein;
3. Es muss ein gemeinsames Interesse für die ganze Gruppe sein;
4. Die Interessen des Vertreters müssen der Interessen der Gruppe entschprechen;
5. Die Interessen der Gruppe müssen gerecht und adäquat vertretet sein;

Die wichtigsten Vorteile der Gruppenklage sind: Verfahrensökonomie, der Rechtsschutz auch allen kleinsten Betroffenen, die Rechtssicherheit, der Abschreckungseffekt.

Der Vertreter der Gruppe muss u. G. Voraussetzungen entsprechen:

1. Mitglied der Gruppe sein;

2. Selbstbetroffen sein

3. Vom Gericht als angemessener Vertreter der Gruppe annerkant werden.

Im Repräsentationsystem der Gruppenklage spielt der Anwalt eine entscheidende Rolle. Grundlage der Beziehung zwischen Anwalt und die Gruppe ist seine Unabhängigkeit von der Gruppe. Von einem qualifizierten Anwalt ist zu verlangen, dass er über ausreichende

Erfahrung verfügt, um dem Gericht Gewissheit zu geben, dass er ein überzeugter Advokat für seine Gruppe wird.

Dieses Rechtsinstitut der Gruppenklage kann auf litauisches Rechtssystem gute Einwirkung haben, aber um es richtig anzuwenden, fählt es im Moment nach gesetzliche Regelung.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai:

1. Lietuvos Respublikos konstitucija//Valstybės žinios, 1992 Nr.33-1014;
2. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas// Valstybės žinios, 2002, Nr.IX – 743;
3. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas//Valstybės žinios, 2000, Nr. 64-1914;
4. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas// Valstybės žinios, 2003, Nr. 28-1125;
5. Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas//Valstybės žinios, 1999, Nr. 30-856;
6. Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas//Valstybės žinios, 2004, Nr. 64-1840;

Specialioji literatūra:

1. Mikelėnas V. Civilinis procesas. pirmoji dalis. – Vilnius, Justicija 1997 m.

2. Basedow J, Hopt K. J., Kötz H., Beatge D. Die Bündelung geleichgerichteter Interessen im Prozeß. Tübingen: Mohr Siebeck. 1999.
3. Brönneke T. Kollektiever Rechtsschutz im Zivilprozeßrecht. Baden Baden: Nomos Verlagsgeselschaft,2001.
4. Greiner Ch. Die Class Action im amerikanischen Recht und Deutscher Ordre Publik. Frankfurt am Main: Peter Lang, 1998
5. Yazell S.C. From Medieval Group Litigation to The Modern Class Action.Dexter: Thomson Shore.1987
6. Koch H. Die Verbandsklage in Europa" "ZZP". B.113 Heft 4 2000. S.413 – 441.
7. Kötz H., Hamburger A. Klagen Privater in Öfentlichen Interesse. Frankfurt am Main. 1975.
8. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras. I dalis. – Vilnius:Justicija, 2004
9. Newberg H. B. Class Actions. NewYorck: MacGraw- Hill, 1977
10. Schlurmann Ch. Die Class action im Recht der USA: ein prozessualen Konzept nach Interessenstrukturen. Köln, 1978.
11. Wolf M. Die Klagebefugnis der Verbände. Tübingen: J.C.B. MOHR. 1971.

12. Krivka E. Viešojo intereso apsauga naujajame Lietuvos respublikos Civilinio proceso kodekse// Jurisprudencija, 2003 t 37(29); 52- 60
13. Krivka E. Grupės ieškinio problemos Lietuvos civilinio proceso teisėje// Jurisprudencija, 2004, t. 52(44); 150-162

14. Аболонин Г. О. Груповые иски. Москва: Норма, 2001
15. А. В. Кряжков. Публичный интерес: понятие, виды и защита// Государство и право Но.10, Москва, 1999 .
16. В. В. Ярков "Новые формы исковой защити в гражданском процессе (групповые иски и косвенные иски)"// Государство и право Но.9 , Москва, 1999

17. Fred Misko, Jr. Misko on class actions. 2002. http://www.misko.com
18. “К вопросу о новых видах исков” http://www.law.vsu.ru
19. http://www.law.cornell.edu/rules/frcp/Rule23.htm
20. http://www.bigclassaction.com

Mindaugas Lapinskas
2004 12 05